

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΞΙΩΤΗΣ Ή ΨΑΡΡΟΣ
ΤΟ ΘΡΥΛΙΚΟ ΒΙΟΛΙ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ

*Τό παιδί θέλει χορό
κι' ό Ψαρρός δέν εἶν' ἐδῶ
(Στενιώτικο νανούρισμα)*

Ὁ Ἰωάννης Ἀξιώτης ἢ Ψαρρός, ὅπως ἦτανε ὀλόκληρο τό ἐπίσημο ὄνομά του, ἔζησε, ἔκαμε τή φαμίλια του καί πέθανε στό πατρογονικό μου σπίτι σίς Στενιές, μιά καί ἦτανε πάμπους τῆς μάννας μου τῆς Ἀννεζούλας ἀπό τήν κόρη του τή Μαρούσα.

Νομίζω λοιπόν, ἀφοῦ ὁ Ψαρρός ἦτανε προπάμπους μου, ὅτι εἶμαι ἴσως ὁ ὀμόνος ἄνθρωπος, πού ξέρει τήν ἱστορία του ἀπό πρῶτο χέρι κι ἔτσι ὁ πιό κατάλληλος καί νά τήν περιγράψει.

Ἄν καί στό ἔτος 1853 τοῦ δημοτολογίου τοῦ δήμου Ἄνδρου ὑπάρχει ἡ ἐγγραφή: «Ἵρσα χήρα Ν. Ἀξιώτου ἐτῶν 65, Ἰωάννης τέκνον τῆς ἐτῶν 22, κάτοικοι Στενιῶν», ἐν τούτοις —σύμφωνα μέ ἀξιόπιστες προφορικές μαρτυρίες— ὁ Ψαρρός ἦτανε Χιώτικης καταγωγῆς.

Ἀπό τὰ παραπάνω λοιπόν στοιχεῖα βγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ψαρρός γεννήθηκε γύρω στα 1831 καὶ ὅτι ἡ οἰκογένειά του μάλλον, ἔφυγε ἀπὸ τὴ Χίο καὶ κατέφυγε στὶς Στενιές, πρὶν ἢ μετὰ τὴ γέννησή του, γιὰ ν' ἀπαφύγει τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς σφαγές τῶν Τούρκων.

Ὁ Ψαρρός εἶχενε μάθει πραγματικὸ Τσιγγάνικο βιολὶ στὴ Σμύρνη καὶ πιθανόν καὶ στὴν Ὀντέσσα. Ὁραῖος καὶ φινετσάτος ἄνθρωπος – ὅπως δείχνει κι ἡ φωτογραφία του – δέν ἦτανε ἓνας συνηθισμένος ὀργανοπαίχτης βιολιτζῆς, πού γρατζουνάει τὸ δοξάρι, ἀλλὰ ἓνας θεωρητικὸς τοῦ βιολιοῦ μὲ πλήρη μουσικὴ κατάρτιση καὶ γνώση κλασικοῦ ρεπερτορίου, ὅπως εἶμαι σέ θέση νὰ γνωρίζω ἀπὸ τὰ γραπτὰ μουσικὰ στοιχεῖα, πού σώζονταν – δυστυχῶς μέχρι τὴν κατοχή – στό σπίτι μας. Ἄλλωστε κι ὁ ἴδιος ἀποκαλοῦσε τὸν ἑαυτὸ του μουσικό, ὅπως ἀποδεικνύεται κι ἀπὸ ἓνα προικοσύμφωνο, πού ἔχω στὰ χέρια μου κι ὅπου ἀναφέρεται ὡς: «Ἰωάννης Ἀξιώτης ἢ Ψαρρός μουσικός». Μ' ἄλλα λόγια, ἐνῶ – ἄλλωστε μέχρι καὶ σήμερα ἀκόμη συμβαίνει τὸ ἴδιο – οἱ ἄλλοι Ἀντριῶτες ὀργανοπαίχτες ἦτανε κυρίως τεχνίτες (σιδεράδες, μαραγκοί, χτίστες, σουβατζῆδες) ἢ γεωργοὶ καὶ εἶχανε σάν ἐπικουρικό ἐπάγγελμα τὸ μουσικὸ ὄργανο, ὁ Ψαρρός δέν ἔκανε καμιὰ ἄλλη δουλειὰ ἐκτός ἀπὸ τὸ βιολί.

Ἡ μουσικὴ σταδιοδρομία τοῦ Ψαρροῦ ἦτανε κάτι περισσότερο ἀπὸ λαμπρὴ, μιά καὶ εἶχενε χριστεῖ ἀποκλειστικὸς βιολιτζῆς ὄλων τῶν Ἀντριώτικων ἐφοπλιστικῶν σαλονιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπου κάθε βράδυ τὸ εἰδικὸ κρασοπότηρό του γέμιζε χρυσὰ Ναπολέονια. Ἰδιαίτερη ἀδυναμία τοῦ εἶχανε οἱ Μπειρικαῖοι, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ μερικὲς φωτογραφίες τους «μετὰ παρασῆμων», πού τοῦ τὶς εἶχανε ἀφιερῶσει καὶ πού σώζονται ἀκόμη στό σπίτι μας στὶς Στενιές.

Εἶπαμε ὅμως παραπάνω, ὅτι ὁ Ψαρρός δέν ἦτανε μονάχα μαέστρος στό βιολί, ἀλλὰ καὶ ὠραῖος καὶ φινετσάτος ἄντρας, πράγμα πού ἔγινε αἰτία, νὰ τὰ μπλέξει μὲ κάποια μικροαριστοκρατίσσα Σεβαστὴ Καμπάνη καὶ νὰ κλεφτοῦνε. Ἀμέσως οἱ γονεῖς τῆς τὴν ἀποκληρώσανε, ὁ δὲ Ψαρρός γράφτηκε στὴ μαύρη λίστα ὀρισμένων σαλονιῶν τῆς τότε Ἀντριώτικης ἀριστοκρατίας, ἀλλὰ γιὰ πολὺ μικρὸ διάστημα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ χαραχτήρα του ἦτανε πεισματάρης μὲ μιά ἐλαφρὰ τάση ἀλα-

ζονικοῦ βεντετισμοῦ καί ἐγωπάθειας, ἀλλά στό βάθος ὁμως παρέμεινε πάντοτε καλοκάγαθος καί ὑπερευαίσθητος καλλιτέχνης. Ἡ γυναίκα τοῦ Ψαρροῦ πέθανε σέ ἡλικία 55 ἐτῶν ἀπό συμφόρηση, ἐνῶ ἐκεῖνος πέθανε τό 1916, κατά τή διάρκειά τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου καί σέ ἡλικία 85 ἐτῶν, ἀπό ὑποτροπή κήλης. Πάντως κατά τήν ἀποψη τῆς μάννας μου εἶχενε περάσει τά ἐνενήντα κι ἴσως αὐτό νά εἶναι τό σωστό, γιατί τά δημοτολόγια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτανε φαῦλος κύκλος καί οἱ ἐγγραφές ὀνομάτων καί χρονολογιῶν δέν πρέπει, νά παίρνονται σάν ἀναμφισβήτητα στοιχεῖα.

Ἀναφέραμε παραπάνω, ὅτι, τά γραπτά μουσικά στοιχεῖα πού δείχνανε τή μουσική κατάρτιση τοῦ Ψαρροῦ, σώζονταν στό σπίτι μας δυστυχῶς μέχρι τήν κατοχή καί νά λοιπόν γιατί δέ γλιτώσανε ἀπό αὐτήν.

Στήν προσπάθεια καί τόν ἀγῶνα του γιά ἐπιδίωση, κατά τή διάρκεια τῆς τετράχρονης Γερμανο-Ἰταλικῆς κατοχῆς, ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου –ἐκτός ἀπό τό ἀτσάλωμα καί τίς ἐπισκευές στά γενιά, μιγκάρια καί τσάπες τῶν γεωργῶν σ' ἀρδανιτοχώρια τῆς Ἄντρου– εἶχενε ἐπινοήσει κι ἕναν τρόπο κατασκευῆς σαπουνιοῦ μέ παλιόλαδα καί... στάχτη, μιά, καί δέν ὑπῆρχε ποτάσα. Θυμᾶμαι, ὅτι, ἀφοῦ ἔβραζε καί τάραζε καλά-καλά τό μείγμα, τό ἄδειαζε σέ κάτι συρτάρια ἐνός παλιοῦ τραπεζιοῦ, γιά νά στεγνώσει καί νά τό κόψει σέ πλάκες. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή ὁμως δημιουργήθηκε πρόβλημα στεγανοποίησης τῶν συρταριῶν, γιά νά μή διαρρέει τό μείγμα, ἀλλά πού νά βρεθεῖ τόσο χαρτί, γιά νά στρωθεῖ καί νά στεγανοποιήσει τά συρτάρια. Ὅποτε πάρθηκε ἡ μεγάλη ἀπόφαση. Ἀνοίχτηκε ἕνα μεγάλο ἐφτασφράγιστο μπαούλο καί ἐπιστρατευτήκανε οἱ δερματοδότες καί πολυτελέστατες παρτιτούρες τοῦ Ψαρροῦ, ὅλες ἀπό ἐκδοτικούς οἴκους τοῦ ἐξωτερικοῦ καί σέ γυαλιστερό χαρτί, ἀπ' ὅτι θυμᾶμαι, καθώς καί πολλές χειρόγραφες δικές του ἀσφαλῶς συνθέσεις ἢ διασκευές. Ἡ καταστροφή ἄρχισε ἀπό τίς Γερμανικές, μιά κι ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου βαμμένος Ἀγγλόφιλος –ὅπως ὅλοι οἱ Στενιώτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης– τίς ἔσκιζε πρώτες-πρώτες καί μάλιστα μέ μανία. Ὅσον ἀφορᾶ τό βιολί του, πού τό εἶχε ὁ γυιός του ὁ Νικολός, ἐχάθηκε στή διάρκεια μιᾶς μετακόμισης κατά τίς γεμάτες πανικό καί τρόμο μέρες τῶν βομβαρδισμῶν τοῦ Πειραιᾶ.

Τελειώνοντας τοῦτο τό ἀφήγημα γιά τόν Ψαρρό πιστεύω, νά μᾶς συγχωρήσει τό καταστροφικό ἀνοσιούργημα τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς του, ἀφοῦ συνετέλεσε, ἔστω καί σε μικρό ποσοστό, νά ἐπιβιώσουμε τά μαῦρα ἐκεῖνα χρόνια τῆς κατοχῆς.

Γεώργιος Ι. Φαλαγγᾶς